

**CONSILIUL NAȚIONAL AL
PERSOANELOR VÂRSTNICE**

ECONOMIA SOCIALĂ

ÎN BENEFICIUL

PERSOANELOR VÂRSTNICE

Ianuarie 2014

CUPRINS:

1. Conceptul de economie socială.....	3
1.1. Istoric.....	3
1.2. Definirea economiei sociale.....	6
1.3. Tipuri de organizații ale economiei sociale.....	9
1.4. Dezvoltarea economiei sociale în cadrul Uniunii Europene.....	28
2. Rolul economiei sociale în valorificarea potențialului de muncă al grupurilor vulnerabile.....	36
3. Proiectul de lege privind economia socială.....	41
4. Concluzii.....	43
5. Propuneri.....	48
Bibliografie.....	50

Capitolul I

Conceptul de Economie socială

1.1. Istoric

Economia Socială contemporană este profund înrădăcinată în conceptele socio-filosofice care au apărut în secolul al XIX – lea, dar care au supraviețuit până în prezent și care fac trimitere la ideile socialismului, liberalismului și solidarității creștine.

Robert Owen, inspirat de aceste ideile «socialiștilor utopici», a considerat că scopul principal al tuturor acțiunilor sociale era cel de a crea „un om nou”, ceea ce nu s-ar putea face direct decât printr-o reconstrucție totală a condițiilor sociale și economice care formează conștiința omului. O asemenea reconstrucție realizată printr-o cooperare totală a tuturor indivizilor în toate domeniile vieții economice cu asociații voluntare socio-economice ca „satele lui Owen” sau cu societăți cooperative. Ideile lui Owen au fost cele care au pus bazele primei societăți cooperative înființată în 1844 la Rochdale (Marea Britanie). Fără a neglija rolul economic al cooperativelor în ajutorarea grupurilor cele mai sărace ale societății, în căutarea bunăstării, ei au subliniat mai mult rolul lor educativ și alte beneficii colective neeconomice în raport cu membrii lor și vizând schimbarea conștiinței sociale.

Ideile lui Charles Gide, născute de asemenea din primele concepte socialiste, propuneau în locul revoluției sociale, transformarea evoluționistă a comunităților locale, a statelor și în final a lumii întregi într-o vastă „Republică cooperatistă”. Aceasta se putea realiza prin ajutor mutual, autoorganizare a societății, prin diverse forme de cooperative, de asociații sociale etc., care ar fi

putut îndeplini, pe bază voluntară, toate funcțiile îndeplinite mai înainte de organele de stat pentru ca în final, sa-l înlocuiască pe acesta din urmă.

O asemenea viziune, numită „pan – cooperatism”, era bineînțeles utopică, dar, subliniind rolul de autoorganizare al societății, al fraternității, al solidarității sociale, al democrației, al justiției sociale și învingând excluderea socială, ea se apropie foarte mult de ideile contemporane ale Economiei sociale și poate fi considerată ca una din principalele sale surse.

Alte două surse ideologice ale Economiei sociale, liberalismul și solidaritatea creștină, nu aveau aceeași ambiție de a reconstrui total societatea existentă – ele înțelegeau să-i păstreze structurile, probabil îmbunătățite și mai bine adaptate nevoilor tuturor straturilor sociale.

Potrivit conceptelor liberalismului (și mai târziu ale neoliberalismului), societatea în ansamblul său (și chiar grupurile sociale mai restrânse) nu există ca entitate distinctă, ea nu este decât o adunare de simpli indivizi legați de o vastă rețea și relații diverse. Bunul suprem al umanității este deplina autonomie a tuturor indivizilor și dreptul lor de a-și satisface interesul personal, și îndeosebi de a se îmbogăți. Deoarece o societate nu există ca atare nu există nici „bine social general” în raporturile dintre indivizi, iar profitul economic joacă rolul cheie.

Unul din părinții mișcării cooperatiste – Herman Schulze - Delitzsch – a aderat la astfel de concepte. Primele bănci cooperatiste (și mai târziu alte tipuri de cooperative) pe care le-a fondat în Germania s-au consacrat să ajute, nu grupurile sociale cele mai sărace, ci pe cei care posedă deja ceva: producătorii mici și mijlocii, artizanii și fermierii cu averi medii. Potrivit conceptelor liberale, apărându-i în dezvoltarea comercială individuală pe cei ce contribuiau la crearea de locuri de muncă, se îmbunătățea și soarta celor mai săraci.

Discipolii lui Herman Schulze erau întotdeauna sensibili la dimensiunea antreprenorială a organizațiilor lor, dar au subliniat și autonomia membrilor și democrația internă. Așadar în categoria surselor Economiei Sociale contemporane trebuie incluse conceptele liberale.

A treia sursa – solidaritatea creștină – împărțea câteva particularități cu cele două doctrine de mai sus. Potrivit studiului social al Bisericii Romano

Catolice, care și-a găsit exprimarea cea mai completă în enciclică „Rerum Novarum” a Papei Leon al XIII-lea (1891), societatea umană este o comunitate reală de indivizi care combină aspectele fizice și spirituale ale ființelor umane, și este legată prin diverse obligații naturale. Familiile sunt unitățile fundamentale ale structurii sociale, rolul cheie în organizarea socială îl joacă divizarea muncii. Acest lucru poate fi atins prin „corporații” diverse, adică mici grupuri bazate pe solidaritatea creștină și care permit inserția socială și economică a indivizilor și a familiilor în curentul dominant al societății. Cooperativele sunt una din formele unor asemenea corporații. Primele cooperative care se referă la asemenea concepte au înființate cu mult timp înaintea publicării acestei enciclice. Fondatorul lor a fost Friedrich Wilhelm Raiffeisen care a creat mai întâi cooperative de economii și credit implantate în principal în regiunile rurale cele mai sărace. Celelalte cooperative fondate pe modelul lui Raiffeisen erau în general la fel de mici, ancorate în comunități locale, bazate pe o puternică solidaritate între membri, încredere mutuală, idei de întraajutorare mutuală și muncă voluntară.

Aceste trei concepte sunt prezente în mișcarea cooperatistă europeană contemporană. În câteva țări (Italia, de exemplu), se regăsesc organizații cooperatiste naționale în care coexistă cele trei filosofii. În alte țări, una din doctrine a atins la un moment dat, o poziție dominantă, uneori ca rezultat al unei evoluții naturale sau al tradițiilor locale, alteori ca o consecință a politicilor de stat, ca în cazul țărilor fost comuniste în care singurul tip admisibil de cooperativă era un model socialist strict subordonat statului.

În concluzie, conceptul de Economie socială ar fi probabil mai bogat și mai ușor de acceptat în țările în care această noțiune este necunoscută sau prea puțin cunoscută dacă s-ar putea acorda o considerație egală celor trei doctrine – aparent contradictorii dar, paradoxal care conduc la aceleași scopuri sociale.

1.2. Definirea economiei sociale

“Organizațiile Economiei Sociale sunt actori economici și sociali activi în toate sectoarele care se caracterizează în principal prin scopurile și prin forma lor specifică de antreprenariat. Economia socială include organizații cum sunt cooperativele, mutualele, asociațiile și fundațiile. Aceste întreprinderi sunt deosebit de active în anumite domenii cum ar fi protecția socială, serviciile sociale, sănătatea, băncile, asigurările, producția agricolă, serviciile de proximitate, educație și formare, cultură, sport și activități recreative.” (Definiția CEP – CMAF Conferința Europeană Permanentă a Cooperativelor, Mutualităților, Asociațiilor și Fundațiilor este singurul Comitet din Europa care regroupează și are autoritate asupra principalelor categorii de actori ai Economiei Sociale)

Economia socială are anumite avantaje pentru societate în ansamblu ei:

- Se bazează pe principiile solidarității și a implicării individuale în procesul cetățeniei active;
- Generează slujbe de buna calitate și un nivel de viață mai bun;
- Oferă un cadru care să permită apariția unor noi întreprinderi și noi forme de muncă;
- Joacă un rol important în dezvoltarea locală și coeziune socială;
- Este responsabilă social;
- Este un factor de democrație;
- Contribuie la stabilitatea și pluralismul piețelor economice;
- Este formatoare de noi mentalități care să contribuie la atingerea unei conștiințe sociale de ordin superior;
- Corespunde priorităților Uniunii Europene și ale obiectivelor strategice: coeziune socială, ocupare deplină, lupta împotriva sărăciei, democrație participativă, o mai bună guvernare, dezvoltare durabilă.

Formele legale ale economiei sociale pot să varieze de la o țară la alta. Totuși aceste întreprinderi se disting față de companiile bazate pe capital prin următoarele:

- Supremația individului și a obiectivelor sociale în fața capitalului;
- Calitatea voluntară și deschisă de membru;
- Controlul democratic exercitat de către membri;
- Combinarea intereselor membrilor, utilizatorilor și /sau interesul general;
- Apărarea și aplicarea principiului solidarității și responsabilității;
- Management autonom și independent față de autoritățile publice;
- Surplusul este utilizat pentru a contribui la obiectivele de dezvoltare durabilă, servicii de interes pentru membri sau servicii de interes general.

Nu există o definiție precisă și uniformă dat fiind faptul că există o diversitate a abordărilor naționale și regionale în statele membre ale UE.

Întreprinderile sociale sunt implicate în mod deosebit în activități care :

- Asigură realizarea infrastructurii și a serviciilor necesare pentru a face mai ușor pentru alții să înființeze întreprinderi mici sau să înceapă proiecte generatoare de venit pentru comunitățile locale;
- Asigură servicii comunitare și comerciale care să satisfacă necesitățile locale cele mai importante și mai urgente;
- Se angajează în activitățile de comerț din care sectorul privat s-a retras că urmare a faptului că nu era destul de profitabil;
- Acționează să furnizeze unele dintre serviciile care în trecut erau asigurate de sectorul public, luptă mai degrabă pentru o comunitarizare a serviciilor publice decât pentru o privatizare a acestora;
- Acționează intens pentru a crea locuri de muncă mai ales pentru persoanele care sunt slab calificate sau pentru persoanele cu handicap;
- Folosește resursele umane disponibile pe plan local pentru a dezvolta proiecte locale.

În 1999, într-un important studiu colectiv a fost realizat de CIRIEC – Internațional (Centrul Internațional de Cercetare și Informare privind economia publică, socială și cooperatistă) în cele 15 țări ale UE. Studiul avea ca obiectiv să analizeze rolul Economiei Sociale pe piața muncii și să determine care ar fi

structurile de ajutoare și politicile publice ce ar dezvolta contribuția pozitivă a sectorului în interes general. După cum a arătat studiul, sectorul Economiei sociale reprezintă aproximativ 10% din locurile de muncă totale ale UE, adică 8.879.546 de persoane încadrate cu normă întreagă în aproximativ 900.000 de întreprinderi. Locurile de muncă din sectorul Economiei Sociale s-au înmulțit, în realitate, cu o rată mai ridicată decât ratele medii de creștere ale economiilor naționale. Același fenomen a fost observat în cele trei categorii de locuri de muncă ce pot fi întâlnite în sectorul Economiei Sociale: direct în organizațiile și întreprinderile Economiei Sociale; indirect în întreprinderile sau entitățile care depind de Economia Socială (de exemplu: companii surori ale grupurilor cooperatiste); indus, adică loc de muncă creat sau păstrat în exteriorul organizațiilor și întreprinderilor Economiei Sociale (lucrători independenți în agricultura, transport, comerț, etc., care utilizează serviciile cooperativelor ce îi susțin).

În țările Europei de Est, societatea civilă își face apariția și începe să-și facă simțită prezența. Actorii tradiționali ai Economiei Sociale se adaptează economiei de piață, păstrându-și sensul responsabilității sociale. Având o experiență de peste un secol, Economia Socială contribuie activ la o economie de piață modernă și se dovedește a fi un partener de bază al Societății. În acest mod, Economia Socială este un colaborator important în cadrul politicilor Uniunii Europene și o parte integrantă a modelului social și economic.

1.3. Tipuri de organizații ale economiei sociale

Sunt multe tipuri de organizații care se consideră că fac parte din economia socială:

- societăți în beneficiul comunității - society for the benefit of the community;
- societăți amicale - friendly society;
- societăți reciproce, comune - mutual society;

- societăți de consum pentru vânzare cu amănuntul - consumer retail society;
- cooperative de producție - workers co-operative;
- cooperative de producție industriale - industrial productive co-operative;
- cooperative comunitare - community co-operative;
- întreprinderi comunitare - community enterprise;
- cooperative de vecinătate - neighbourhood co-operative;
- afaceri comunitare - community business;
- întreprinderi din al treilea sector - third sector enterprise;
- trusturi comunitare - community trust;
- afaceri sociale - social business;
- trusturi pentru dezvoltare comunitară - community development trust;
- asociații pentru dezvoltare comunitară - community development association;
- trust de dezvoltare locală - local development trust;
- companii comunitare - community company;
- corporații de dezvoltare comunitară - community development corporation;
- corporații în beneficiul comunității - community benefit corporation;
- întreprinderi sociale - social enterprise;
- firme sociale - social firm;
- întreprinderi voluntare - voluntary enterprise;
- cooperative de locuințe - housing co-operative;
- asociații de locuințe comunitare - community housing association;
- trusturi de locuințe comunitare - community housing trust;
- uniuni de credit - credit union;
- inițiative financiare pentru dezvoltare comunitară - community development finance initiative.

Cele patru mari tipuri de organizații ale economiei sociale sunt cooperativele, societățile mutuale, asociațiile și fundațiile.

1. Cooperativele

Cooperativele au apărut odată cu procesul de industrializare, pentru a răspunde provocărilor ocupării forței de muncă și nevoilor economice și sociale ale indivizilor și grupurilor, care erau nemulțumiți de noua piață a muncii și alegeau moduri alternative de angajare și asociere. În timp ce unele tipuri de cooperative, precum cooperativele agricole, au apărut aproape peste tot, altele țineau mai mult de specificul fiecărei țări, cum sunt cooperativele de consum din Anglia și cooperativele de construcții de locuințe din Germania, Marea Britanie și Suedia. În țările unde ritmul industrializării a fost mai lent, cum a fost cazul Franței și al Italiei, cooperativele de producție ale muncitorilor au fost dezvoltate și au fost promovate în provinciile industrializate. Deși, cooperativele puteau beneficia de anumite aranjamente negociate cu statul, în marea majoritate trebuiau să facă față concurenței. În general, consecința logică a fost de a concentra mijloacele de producție, ceea ce a stimulat specializarea cooperativelor în activități majore legate de identitatea membrilor acestora.

O cooperativă poate fi identificată ca fiind o întreprindere înființată în mod liber, deținută și controlată de un grup de persoane juridice, cu scopul de a obține în mod echitabil beneficii reciproce, care reies din activitățile întreprinderii, și nu în primul rând din investiția făcută în aceasta. (Parnell, Edgar, *A New Look at Co-operatives and Their Role in Developing Countries*, în *Small Enterprise Development*, Volume 13, No. 1, March 1992).

O altă definiție, mai descriptivă în ceea ce privește principiile și modul de operare, este cea oferită de *Cooperatives Europe*, unde întreprinderile cooperative sunt definite ca înființate cu dublul scop de a obține succes economic și de a răspunde obiectivelor sociale. Acestea se bazează pe următoarele principii:

- apartenență voluntară și liberă;
- control democratic al membrilor;
- participare economică a membrilor;
- autonomie și independență;
- cooperare între cooperative;

- grijă pentru comunitate.

Cooperativele sunt recunoscute explicit în articolul 58 din Tratatul de la Roma (1957) ca un tip specific de firmă și, de asemenea, în constituțiile mai multor state membre cum sunt Grecia, Italia, Portugalia și Spania. Deși au reglementări cadru de operare care garantează drepturile membrilor și ale terților, nu există totdeauna o lege specifică la nivel național care să reglementeze toate cooperativele.

În anumite țări nu există legi generale pentru cooperative, deși există anumite legi pentru tipuri specifice de cooperative (Danemarca, Marea Britanie) sau, în cazuri extreme, există o suprareglementare (Spania, Italia, Franța): respectiv legi diferite în funcție de tipul de cooperativă și de nivelul de guvernare (național sau regional).

În UE, cooperativele sunt bine stabilite /poziționate în fiecare domeniu al activității economice, întrucât principiile cooperativelor pot fi aplicate oricărei forme de activitate economică. Ele pot fi înființate de persoane individuale, iar dimensiunea lor poate varia de la mici întreprinderi (de exemplu, un magazin) la unități mari și complexe. Principalele tipuri de cooperative care operează în UE sunt: agricole, de intermediere financiară (bănci, asigurări), vânzări cu amănuntul, construcții de locuințe, muncitorești (meșteșugari, comercianți, agricultori etc.). Alte tipuri semnificative sunt cooperativele de consum: farmaceutice, de producție, sociale, ale femeilor, de pescuit, de sănătate, educație, uniuni de credit, bănci, turism, iar în Spania există și societăți muncitorești, entități speciale muncitorești, companii de plasare a forței de muncă ale muncitorilor și altele.

Importanța socială și economică a cooperativelor este dată de numărul și gradul de răspândire al acestora. Dacă avem în vedere chiar și numai cooperativele membre ale organizației reprezentative (171 de organizații de cooperative individuale din 37 de țări din cele 42 de state ale regiunii europene, precum și 6 din cele 7 organizații sectoriale europene, reprezentând 250.000 de întreprinderi cooperative cu 160 milioane de membri), acestea asigură 5,4 milioane de posturi /locuri de muncă.

2. Societățile mutuale¹

Societățile mutuale au precedat apariția statului bunăstării. În Europa începutului de secol 19, numeroase inițiative au fost luate pentru a răspunde prin solidaritate problemelor create de neputința de a munci, boală și vârstă înaintată, adunând la un loc membrii unei profesii, industriei sau zone geografice.

Considerate ca instrumente pentru emanciparea muncitorilor de către socialiști, ca bariere împotriva neliniștilor sociale de către liberali și conservatori, aceste societăți mutuale au fost tolerate și controlate de guvern (ex. Belgia și Franța de la mijlocul secolului).

Riscul inerent al beneficiilor oferite de societățile mutuale putea fi administrat mai bine mulțumită participării unui număr mare de membri din întreaga țară, dar și sprijinului acordat de tehnicile statistice. Securitatea sistemului a fost asigurată prin instituirea unor scheme de asigurare obligatorie (boală, bătrânețe). După cel de-al doilea război mondial, natura activităților economice implicate a creat o dependență de sisteme de securitate socială, societățile mutuale devenind organizații de protecție socială complementare sistemelor obligatorii. Ele au devenit subiect al standardelor stabilite de stat pentru a suplimenta transferurile sociale, chiar dacă aceasta a însemnat alterarea principiului participării voluntare, pentru a putea oferi un sprijin contingent și complementar. În Danemarca, Spania, Franța și Italia, societățile mutuale au unit activitățile de asigurări de sănătate cu cele de administrare a asistenței medicale și cu instituțiile de asistență socială.

Conceptul de societate mutuală folosit de manualul Comisiei Europene (Manual for Drawing up Satellite Accounts of Companies in the Social Economy: co-operative and mutuals, December 2006) este următorul: o asociație autonomă de persoane (entități juridice sau persoane fizice) unite în mod voluntar pentru scopul principal de a satisface nevoile lor comune de asigurare

¹ (<http://www.coopseurope.coop/spip.php?rubrique18>. 2 Map of European and National Social Economy Institutions and Organisations).

(viață și non-viață²), grijă și îngrijire, sănătate și bănci, care au activități supuse competiției. Aceasta operează în conformitate cu principiul solidarității între membrii care participă la conducerea afacerii și răspunde principiilor absenței acțiunilor, libertății de afiliere, existenței unor obiective care nu sunt exclusiv de obținere de profit, solidaritate, democrație și independență.

O autodefiniție a societăților mutuale, așa cum a fost dată de Asociația Internațională privind Mutualitatea (Association Internationale de la Mutualité - AIM), suplimentează definiția menționată mai sus: Societățile mutuale grupate în cadrul AIM sunt grupări de persoane cu obiective de bunăstare socială și fără interese de profit, al căror scop este de a asigura protecție împotriva consecințelor diferitelor riscuri sociale pentru membrii lor și familiile acestora. Acestea furnizează în general acoperire pentru bunăstarea socială și acces la servicii sociale finanțate pe baza solidarității, scopul lor fiind definit în mod democratic de către membri. Societatea mutuală funcționează în mod esențial în conformitate cu principiul administrării autonome, absenței acționarilor și independenței de autoritățile publice. Deși societățile mutuale trebuie să se conformeze legislației naționale, fiind deci subiect al supravegherii de către aceste autorități, controlul democratic al funcționării lor este exercitat în primul rând prin organele lor statutare. Autonomia și structura lor democrată sunt garanția dinamismului și a adaptării constante a serviciilor lor pentru a răspunde nevoilor efective.

Societățile mutuale din UE sunt guvernate de organisme de drept foarte diverse. În mod tradițional, toți clienții (deținători de polițe) unui asigurator mutual sunt membri; în unele jurisdicții însă, asiguratorii mutuali pot avea și deținători de polițe care să nu fie membri. De obicei, fiecare membru al societății mutuale are un vot egal în adunările membrilor.

În funcție de activitatea lor principală și de tipul de risc asigurat, societățile mutuale se împart în două mari categorii. Primul grup include societățile mutuale a căror activitate constă în principal în acoperirea riscurilor de sănătate și

² Asigurările non-viață sunt asigurările care acoperă alte riscuri decât cel de deces.

bunăstare socială a persoanelor individuale /fizice. Al doilea grup este format de companiile mutuale de asigurări.

În Uniunea Europeană (UE-25, 2004) existau 7.180 de asigurători autorizați, dintre care 70% erau asigurători mutuali și cooperative. Dintre acești 7.180 de asigurători (marea majoritate - 68%) este reprezentată de societăți mutuale, cu prezență atât în sectorul viață, cât și în sectorul non-viață. În termeni de prime brute directe totale (viață și non-viață) pentru casă și familie, sectorul societăților de asigurări mutuale și cooperative, în cea mai largă definiție a sa, se cifrează la 247 miliarde euro și reprezintă 27% din piața europeană totală. Aceste 247 miliarde euro se apropie de dimensiunea celei mai mari piețe naționale a asigurărilor, Marea Britanie, care se ridică în 2004 la 269 miliarde euro (casă și familie). Măsurat în acest fel, am putea spune că sectorul mutual al asigurărilor este a doua mare piață europeană a asigurărilor. Sectorul mutual al asigurărilor non-viață, cu o piață de 106 miliarde euro (aproape cât Marea Britanie și Franța luate împreună) este cel mai extins sector, în timp ce asigurătorii mutuali pentru asigurările de viață acoperă a treia mare piață, sau o piață echivalentă cu cea din Germania. Societățile mutuale pentru sănătate și bunăstare socială asigură asistență pentru mai mult de 120 milioane de persoane.

Există două mari organizații umbrelă sau platforme, cum li se spune de obicei, care reprezintă societățile mutuale și companiile mutuale de asigurări: AIM - Association Internationale de la Mutualité³ și AMICE - Association of Mutual Insurers and Insurance Co-operatives in Europe⁴.

3. Asociațiile⁵

Asociațiile au fost strâns legate de diferite state ale bunăstării, corespunzând cu cele trei modele de regimuri identificate de Esping-Andersen (1990). Primul model, care corespunde sistemelor social-democratice din țările

³ <http://www.aim-mutual.org>

⁴ <http://www.amice-eu.org>

⁵ Rezumat al raportului The Social Economy on the European Union (http://www.amice-eu.org/Facts_and_figures.aspx. 2 CIRIEC.)

scandinave, cum sunt Suedia și Danemarca, cu o largă sprijinire pe stat ca organizator al societății, consideră serviciile sociale ca o „colectivizare a nevoilor” (Leira, 1992), acordând prioritate integrării sociale și egalității de gen. În acest cadru, rolul asociațiilor a fost acela de a exercita presiune socială pentru a da glas cererilor, iar acestea au mobilizat rețele pentru exercitarea de presiuni, astfel încât beneficiile să fie furnizate în cadrul serviciilor publice.

În a doua configurație, care corespunde sistemului liberal și celui dual, serviciile lipsesc în mare parte. Sub sistemul liberal al statului bunăstării caracteristic Marii Britanii, intervenția guvernului este concentrată pe cele mai dezavantajate sectoare ale populației. Neutralitatea în domeniul furnizării de servicii a fost menținută. Corolarul acesteia este lipsa grijii față de copil, ceea ce face ca o mare parte dintre femei să fie nevoite să lucreze numai cu program redus (Lewis, 1992). Un număr insuficient de servicii non-piață reglementate de guvern este, de asemenea, caracteristic sistemelor duale specifice sudului Europei, exemplificate prin Spania, Italia și Portugalia. Concentrate pe transferul de bani, asemenea sisteme eschivează serviciile și dau protecție unor oameni care sunt bine integrați pe piața muncii, pe seama celor prinși în slujbe nesigure sau în economia informală; aici, „accesul la drepturi nu este nici universal și nici egal, ci operează pe baza cunoștințelor personale, privilegiului și patronajului” (Ferrara, 1996).

În ambele configurații de mai sus, rolul asociațiilor ca producători de bunuri sau servicii este foarte limitat, dar din motive diferite: în modelul universalist, crearea de multe servicii noi, cu sarcinile care erau îndeplinite anterior de sectorul particular, este trecută pe seama guvernului; în modelul liberal și în cel dual, există o externalizare slabă a serviciilor, care sunt menținute în sectorul particular, sarcinile rămânând în cea mai mare parte îndeplinite de femei.

În această privință, a treia configurație corespunde unui sistem corporatist. În contrast cu celelalte două, această configurație asigură asociațiilor un rol major ca furnizori de servicii. Reglementări ierarhice guvernează relațiile dintre asociații și guvern, serviciile asociative fiind considerate o parte integrantă a

politicilor sociale finanțate prin taxe sau contribuții de asigurări sociale. Statul stabilește regulile pentru modul în care serviciile sunt furnizate și pentru ocupațiile remunerate aferente acestor servicii. Dacă regulile sunt respectate, finanțarea este asigurată prin redistribuire. În Germania, Austria, Franța și Belgia, asociațiile au fost pionieri ai serviciilor sociale, identificând cerințele sociale care apăreau și care după aceea erau menținute în sectorul asociativ, chiar dacă sub controlul statului. Reglementarea de către stat a adus asociațiile mai aproape de guvern și le-a sugerat formarea de federații mari la nivel de țară (afiliate partidelor politice, bisericilor, Crucii Roșii și organizații nealiniat în Germania, laice și catolice în Franța, socialiste și creștine în Belgia).

În practică, acest subgrup include la un loc toate celelalte forme de libertate individuală de asociere în vederea producerii de bunuri sau servicii, dar al căror scop primar nu este obținerea de profit. Nu este nicio surpriză că și aceste forme au o mare varietate de nume. Între denumiri găsim organizații și asociații fără profit, organizații voluntare și organizații non-guvernamentale. Mai mult, fundații și organizații specifice țărilor, cum sunt organizațiile caritabile în Anglia, sunt adeseori asociate acestei categorii.

Asociațiile sunt actori social-economici. Asociațiile împărtășesc valorile democrației, primatul individului și al obiectivelor sociale față de capital și sunt dedicate membrilor lor și interesului general. De aceea, se disting de întreprinderile comerciale prin faptul că nu activează pentru profit, scopul lor fiind acela de a contribui la interesul general.

Asociațiile sunt un loc pentru exprimare și informare. Ele joacă diferite roluri în societate, cum sunt furnizarea de servicii, activități militante, asistență, integrare și pregătire. Ele răspund nevoii exprimate la toate nivelurile, mulțumită rolului lor: de actori sociali; parteneri în definirea, implementarea și urmărirea politicilor publice; parteneri ai autorităților publice în misiunea lor de servicii de interes general.

Astfel, asociațiile își asumă un rol social și sunt implicate în dezvoltarea de acțiuni colective, de dezvoltare locală, de dezvoltare durabilă pentru oameni, asigurând o adevărată productivitate socială.

Asociațiile sunt actori importanți în dezvoltarea Uniunii Europene și niciun progres nu poate fi înregistrat fără construirea unui proiect social și politic pentru Europa, fără participarea cetățenilor ei și a actorilor sociali.

Pe scurt, asociațiile de interes general, inclusiv serviciile de interes general, serviciile sociale de interes general și, în general, organizațiile non-profit sunt considerate ca o trăsătură esențială a modelului social european. Acestea asigură drepturile fundamentale pentru cetățenii Europei. Asociațiile sunt recunoscute de tratatele europene, începând cu Tratatul de la Amsterdam (1997), Tratatul de la Nisa (2001) și Carta drepturilor fundamentale. Multe texte legislative sunt încă în dezbatere în Parlamentul European și în Consiliul Europei. Comisia Europeană a publicat în mai 2004 o carte albă asupra serviciilor de interes general, iar o comunicare asupra serviciilor de interes general din 2007 a prezentat cadrul pentru analiza pieței interne.

Asociațiile sunt active în subsectorul non-piață. Asociațiile, între care organizațiile non-guvernamentale (ONG) sunt cele mai cunoscute forme de organizare, includ organizații caritabile, organizații de îngrijire și ajutor, sindicate, societăți profesionale sau academice, asociații ale consumatorilor, partide politice, biserici sau societăți religioase, activând în domenii culturale, recreative, educaționale, cetățenești, sociale și îngrijirea sănătății, de mediu, cluburi sportive, care reunesc un număr mare de organizații cu milioane de membri individuali. Aceste asociații se bazează în foarte mare măsură pe voluntari, în timp ce subsectorul piață al economiei sociale (cooperativele, societățile mutuale și companiile similare) practic nu are voluntari, cu excepția întreprinderilor sociale.

Sectorul non-profit are o contribuție specială la asigurarea unei societăți corecte, tolerante, diversificate, echitabile și incluzive, care să promoveze demnitatea umană, solidaritatea, dezvoltarea durabilă, participarea cetățenilor, pe baza unui umanism modern și deschis și pe baza unei societăți civile puternice și dedicate.

Având în vedere proliferarea ONG-urilor în România, unde cele mai active se bazează de obicei pe donații sau fonduri de la guvern, este important să arătăm care sunt în mod normal caracteristicile acestora.

ONG-urile nu sunt create pentru a genera profit personal. Deși pot avea salariați plătiți și deși pot fi angajate în activități generatoare de venituri, ele nu distribuie profitul sau surplusul membrilor sau conducerii.

ONG-urile sunt voluntare. Aceasta înseamnă că ele sunt formate în mod voluntar și că de obicei există un element de participare voluntară la organizație..

ONG-urile se disting de grupurile neoficiale și cele ad-hoc prin faptul că au un anumit grad de existență oficială sau instituțională. De obicei, ONG-urile au un statut oficial sau un alt document de funcționare care stabilesc misiunea, obiectivul și domeniul. Sunt răspunzătoare în fața membrilor și donatorilor.

ONG-urile sunt independente, mai ales față de guvern și de alte autorități publice, de partidele politice sau de organizațiile comerciale. Scopul lor este de a acționa pe marea scenă asupra unor preocupări și aspecte legate de bunăstarea oamenilor, a unor grupuri specifice de oameni sau a societății ca întreg. Nu urmăresc interesele comerciale sau profesionale ale membrilor lor.

În UE-15, în 1997, asociațiile foloseau 6,3 milioane de angajați, iar în UE-25, ele reprezentau peste 4% din PIB și 50% din cetățenii Uniunii Europene.

Reprezentarea instituțională este asigurată de CEDAG - European Council for Non-profit Organizations⁶ având o rețea de organizații non-profit din toate statele membre UE (asociații, organizații ale societății civile și organizații umbrelă la nivel național și regional), care constituie vocea sectorului non-profit la nivel european pe aspecte specifice comune tuturor organizațiilor și asociațiilor non-profit.

⁶ <http://www.cedag-eu.org>

4. Fundațiile⁷

Este greu de dat o definiție generică a „fundației” pentru întreaga Europă, din cauza multelor limbi și culturi din Europa și a mediilor juridice /fiscale diferite de la o țară la alta⁸.

Cu toate acestea, există în Europa un concept acceptat și înțeles în mod general despre ce sunt fundațiile în beneficiul public, bazate pe active și conduse cu un anumit scop. Nu au membri sau acționari și sunt organizații non-profit constituite separat. Fundațiile se concentrează pe domenii care merg de la mediu, servicii sociale, sănătate și educație, până la știință, cercetare, artă și cultură. Fiecare are o sursă de venit sigură și de încredere, care le permite să planifice și să execute activități pe un termen mai lung decât multe alte instituții, cum ar fi guvernele sau companiile.

O autodefiniție a fundațiilor dată de EFC - European Foundation Center - suplimentează definiția de mai sus: sunt organisme non-profit constituite separat, care au propria sursă de încredere de venit, de obicei (dar nu exclusiv) de la înzestrare sau capital; au propriul comitet de conducere; folosesc resursele lor financiare pentru scopuri educaționale, de sănătate, sociale, orientate spre cercetare, culturale sau de altă natură, în beneficiul public, fie prin acordarea de ajutor financiar unor terțe părți, fie prin derularea propriilor programe și proiecte.

În momentul de față fiecare stat membru al UE dispune de un cadru juridic care reglementează activitatea fundațiilor, acesta fiind diferit de la țară la țară. Cu toate acestea, fundațiile și fondatorii lor activează din ce în ce mai mult peste granițe, în ciuda mai multor bariere civile și fiscale care îngreunează activitatea curentă a acestora. În lipsa instrumentelor juridice potrivite, noile inițiative europene ale fundațiilor sunt întârziate sau abandonate.

Comisia Europeană evaluează în prezent nevoia și impactul unui Statut european al fundațiilor (EFS – European Foundation Statute) care să ofere

⁷<http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?rubrique202&lang=en>.http://www.efc.be/Legal/Documents/Facts_Figs_publication.pdf.)

⁸ Britanicii se referă mai ales la trust, olandezii la stichting, finlandezii la saatio, francezii la fondation, germanii la stiftung, italienii la fondazione, spaniolii la fundación, suedezii la stiftelse etc.

oportunități fundațiilor, să ușureze și să intensifice activitatea transfrontalieră și cooperarea, să ajute la circulația activelor primite de la donatori în întreaga Europă și să sprijine acțiunile cetățenilor la nivelul UE și dincolo de aceasta. Statutul va permite unei fundații să se înregistreze ca „fundație europeană” într-unul dintre statele membre și să fie în același timp recunoscută și operațională în întreaga Uniune Europeană. Această nouă formă legală ar exista în paralel cu formele juridice naționale și folosirea sa ar fi opțională.

În ceea ce privește domeniile de activitate, fundațiile constituie o parte importantă a comunității independente de finanțare, fiind o sursă valoroasă de venit pentru asociații, operând programe și servicii-cheie în beneficiul publicului, într-o varietate de domenii. Domeniul de activitate al fundațiilor este strâns legat de tipul acestora. Fundațiile pot fi grupate în următoarele mari categorii: fundații independente, care alcătuiesc cea mai mare parte a acestui sector: fundațiile corporatiste; fundațiile sprijinite de guvern; fundații comunitare cu acțiune locală /comunitară și fundații pentru strângerea de fonduri.

Numărul de fundații în 24 dintre statele membre UE (nu avem informații din Lituania, Malta și România), există circa 273.000 de organizații denumite ”fundații”, din care circa o treime (peste 95.000) sunt fundații în beneficiul public, ceea ce corespunde unei medii de peste 27 de fundații la 100.000 de locuitori și unei creșteri de peste 54% a numărului fundațiilor în beneficiul public pe parcursul a patru ani (2001-2005). Creșterea se datorează în proporție de 39% extinderii UE (sunt incluse date de la 9 din cele 12 noi state membre), în aceeași perioadă, statele membre ale UE-15 consemnând o creștere efectivă de 15% a numărului fundațiilor în beneficiul public.

Fundațiile sunt active într-o gamă largă de activități, dar în primul rând în domeniile sănătății, serviciilor sociale, dezvoltării și relațiilor internaționale (de ex., Soros Foundation), artelor și culturii, științei, mediului, religiei, filantropiei /voluntariatului și dezvoltării comunitare.

Din ce în ce mai mult, fundațiile din Europa primesc venituri din surse variate, uneori în plus față de înzestrarea lor inițială (numerar, acțiuni, titluri, lucrări de artă, drepturi de autor, licențe de cercetare sau proprietăți imobiliare).

Aceste surse includ: legații și cadouri de la persoane individuale, ad-hoc sau obișnuite de la companii, apeluri sistematice la generozitatea publicului, venituri ale fundației din bunuri sau servicii, achiziții publice, contracte de la autoritățile publice, venituri din jocuri de noroc sau loterie. Unele fundații funcționează și ca brokeri pentru alți donatori și colectează și depozitează banii în beneficiul unei comunități (fundație comunitară) sau pentru un anumit domeniu (contribuții de la organizații religioase).

Forța economică a fundațiilor este semnificativă. Un eșantion de 55.552 de fundații din 15 țări aveau active combinate în valoare de circa 237 miliarde euro, cu o medie de 4 milioane euro pe fundație.

Cele 58.588 de fundații în beneficiul public cercetate în 14 țări ale UE au raportat un volum total al cheltuielilor de 46 miliarde euro, în medie 1 milion euro pe fundație.

În 10 țări ale UE (Belgia, Republica Cehă, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Ungaria, Italia, Olanda și Spania), circa 34.000 de fundații au un personal de 311.600 de angajați, ceea ce înseamnă o medie de 9 angajați pe fundație. Fundațiile din Italia au cel mai mare număr de angajați, 106.137 de salariați în 4053 de fundații. Atât în Franța, cât și în Spania, numărul mediu de angajați pe fundație este considerabil mai mare (45 și 41 de angajați per fundație). Deși numărul mediu de angajați pe fundație în cele mai vechie șapte state ale UE este de 28 de persoane, noile state membre au un puternic impact statistic. În Ungaria, de exemplu, există o medie de un angajat și patru voluntari pe o fundație.

Cele 31.800 de fundații cercetate în șapte țări ale UE (Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Ungaria, Italia și Spania) au 231.600 de voluntari, cu o medie de șapte voluntari pe fundație. Spania are cel mai mare număr mediu de voluntari, urmată îndeaproape de Belgia: 46, respectiv 45 voluntari la o fundație. În contrast, Ungaria și Germania au o medie de patru voluntari pe fundație, iar media în Finlanda este de șapte voluntari.

EFC - European Foundation Center⁹ este o asociație internațională a fundațiilor și a finanțatorilor corporativi, care documentează peisajul fundațiilor, întărește infrastructura sectorului și promovează colaborarea atât între fundații, cât și între fundații și alți actori, pentru a avansa în binele public în Europa și dincolo de granițele ei. Înființată în 1989 de șapte fundații europene, EFC servește azi peste 200 de organizații membre de bază (173 în țări ale UE), cu un nivel anual al cheltuielilor de 7 miliarde euro.

Alte tipuri de organizații :

5. Întreprinderile sociale¹⁰

Întreprinderile sociale sunt considerate ca un grup de organizații care sunt la granița sectorului pentru profit particular, atingându-și astfel scopul lor social, cel puțin, prin efectuarea de activități comerciale pe piață. Termenul de întreprindere socială este de origine americană și desemnează organizațiile non-profit care s-au îndepărtat de formele tradiționale de venit (ajutoarele financiare, donațiile), îndreptându-se spre abordări mai apropiate de domeniul afacerilor pentru a obține venituri.

Există numeroase definiții referitoare la întreprinderile sociale, care reflectă atât înțelegerea teoretică, cât și pe cea instituțională a acestora. Poate că una dintre cele mai potrivite definiții este cea propusă de European Research Network¹¹ (EMES), care a sugerat un set de criterii comune economice și sociale pentru identificarea organizațiilor ce pot fi denumite "întreprinderi sociale". Acestea sunt:

- Criterii economice:
 - a) Activitate continuă de producere de bunuri și /sau vânzări de servicii.

Întreprinderile sociale sunt implicate direct și continuu în producția de bunuri și

⁹ <http://www.efc.be>

¹⁰ Smith, G., p.8. http://www.cridafr.org/03_actualites/streams/stream%203/1%20-%20ISTR-EMES_paper_SmithG.rtf. 2 Map of European and National Economy Institutions and Organisations

¹¹ www.emes.net

/sau servicii și acesta este unul dintre principalele motive ale existenței lor. Întreprinderile sociale, spre deosebire de organizațiile tradiționale non-profit, nu sunt implicate în mod normal în activități de consultanță cu scopul principal al redistribuirii fluxurilor financiare (de ex., ca fundațiile care oferă ajutoare financiare). Fluxurile financiare sunt direcționate spre producerea continuă de bunuri și spre furnizarea continuă de servicii. Furnizarea de servicii este deci motivul, sau unul dintre principalele motive, ale existenței întreprinderilor sociale.

b) Un grad ridicat de autonomie. Întreprinderile sociale sunt create în mod voluntar de un grup de oameni și sunt conduse de aceștia în cadrul unui proiect autonom. Deși ele pot depinde de subvenții publice, de autoritățile publice, sau de alte organizații (federații, firme particulare etc.), acestea nu le conduc direct sau indirect (au dreptul de „a intra și a ieși” - respectiv dreptul de a-și adopta poziția, ca și dreptul de a-și încheia activitatea).

c) Un nivel semnificativ de risc economic. Grupul de dezvoltare care formează o întreprindere socială presupune, integral sau parțial, un risc pentru inițiativă. Viabilitatea sa financiară depinde de eforturile membrilor și angajaților de a garanta suficiente resurse.

d) Un volum minim de muncă plătită (nivel ridicat de bazare pe voluntari). La fel ca în cazul majorității asociațiilor tradiționale non-profit, întreprinderile sociale pot combina resursele monetare cu cele nemonetare, munca voluntară cu cea plătită. Activitatea efectuată în întreprinderile sociale necesită un nivel minim de muncitori plătiți.

- Criterii sociale:

e) Un scop explicit în beneficiul comunității. Unul dintre scopurile principale este acela de a servi comunitatea sau un grup specific de persoane. În același scop, o trăsătură a întreprinderilor sociale este dorința lor de a promova un simț al responsabilității la nivel local.

f) O inițiativă lansată de un grup de cetățeni. Întreprinderile sociale sunt rezultatul unei dinamici colective care implică oameni aparținând unei comunități sau unui grup care împărtășește o anumită necesitate sau un anumit scop.

g) Puterea de luare a deciziilor nu se bazează pe proprietatea de capital. Aceasta reprezintă de obicei principiul „un membru, un vot” sau cel puțin o putere de votare care nu se distribuie după părțile de capital în comitetul de conducere care are dreptul de decizie finală. Proprietarii de capital sunt, bineînțeles, importanți, dar drepturile de luare a deciziilor sunt împărțite cu celelalte părți interesate.

h) O natură participatorie care implică diferitele părți afectate de activitate. Reprezentarea și participarea clienților, orientarea spre părțile interesate și un stil democratic de administrare sunt caracteristici importante ale întreprinderilor sociale. În multe cazuri, unul dintre scopurile întreprinderilor sociale este de a întări democrația la nivel local prin activitatea economică.

i) Distribuire limitată a profitului. Categoria întreprinderilor sociale include nu numai organizații caracterizate de o limitare de nedistribuire totală, dar și organizații de tipul cooperativelor (în unele țări), care pot distribui profitul în mod limitat, evitând astfel un comportament de maximizare a profiturilor.

Carlos Borzaga și Jacques Defourny (ambii bine cunoscuți pentru munca lor în domeniul economiei sociale, de ex., *The Emergence of Social Enterprises - 2001*) consideră că întreprinderile sociale promovează un comportament inovativ în crearea de noi forme de organizare și de noi servicii, bazându-se pe un amestec mai variat de resurse, și anume mai degrabă pe venituri generate prin activități comerciale decât pe donații /subvenții de la autoritățile publice. Ele au un caracter antreprenorial având o mai mare înclinare spre caracteristicile de asumare a riscului. Conceptul de antreprenariat social este legat de apariția întreprinderilor sociale.

Pentru Defourny, ”o natură participativă care implică persoanele afectate de activitate” este unul dintre criteriile sociale implicite ale fiecărei definiții a întreprinderilor sociale: „Reprezentarea și participarea clienților, orientarea către părțile interesate și un stil democratic de conducere sunt caracteristici importante ale întreprinderilor sociale”.

În cazul Marii Britanii, care a arătat un interes ridicat pentru întreprinderile sociale datorită caracterului lor antreprenorial și ambiției de a se autofinanța, în

discursul politic al guvernului, există o lipsă distinctă de atenție față de structura internă a organizațiilor. Nu există, de exemplu, nicio mențiune de participare la întreprinderile sociale (în mod sistematic nu se acordă atenție principiilor de organizare democratică) în mult citata definiție dată de guvernul britanic întreprinderilor sociale: „O întreprindere socială este o afacere cu scopuri primare de natură socială, al cărei surplus este în principal reinvestit în acel scop în afacere sau în comunitate pentru a nu fi împins de nevoia de a maximiza profitul pentru acționari și proprietari”.

Prin faptul că se implică în valorificarea unui subsector al economiei sociale prin activitate antreprenorială de afaceri cu asumarea riscului, semnificația de forme democratice de organizare a fost trecută cu vederea. Definiția guvernului britanic dată „întreprinderii sociale” se deosebește de uzanța acceptată în Europa continentală prin aceea că este puternic orientată spre rezultat și foarte permisivă.

Întreprinderile sociale sunt diverse, întrucât ele pot fi cooperative, societăți mutuale, asociații, organizații locale mici sau mari care operează la nivel național sau internațional și de aceea nu există un singur model juridic pentru întreprinderile sociale.

Există multe tipuri de întreprinderi sociale active în sfera activităților economice și sociale. Unele exemple de subsectoare ale întreprinderilor sociale sunt: societăți de construcții, societăți de caritate, societăți cu răspunderi limitate prin garanții, societatea consumatorilor cu amănuntul, afaceri deținute de angajați, companii comerciale, societăți industriale și de credit, companii intermediare pe piața muncii, comerț local prin schimburi în natură, societate cooperativă mutuală, companie de interes public, afaceri sociale, întreprinderi sociale pentru integrarea în muncă sau întreprinderi sociale pentru integrare (de ex., pentru cei cu dizabilități), cooperative sociale cu răspundere limitată, afaceri comunitare, companie de interes comunitar, trusturi de dezvoltare, uniuni de credit etc. Aceste multe tipuri de întreprinderi formează o parte a economiei sociale care a fost recunoscută oficial de Comisia Europeană în 1989.

În țări cum sunt Spania, Italia, Franța și Grecia, întreprinderile sociale asigură un mecanism pentru introducerea grupurilor excluse pe piața muncii, pentru creșterea nivelului de calificare și pentru creșterea șansei de angajare. Afacerile locale care nu urmăresc obținerea de profit sunt descrise în general ca întreprinderi comunitare, dar este imposibil de definit exact dacă o întreprindere comunitară este socială sau nu. Există o expresie engleză foarte potrivită: „Dacă șapca ți se potrivește, poartă-o”. Valoarea impactului asupra societății de la toate organizațiile mari sau mici care activează în domeniul economiei sociale este mai importantă decât încercarea de a le eticheta. Dăm totuși mai jos câteva exemple de întreprinderi sociale potențiale care se ocupă în mod specific de angajarea grupurilor vulnerabile.

Exemple de potențiale subsectoare ale întreprinderilor sociale:

Întreprinderi sociale de integrare în muncă (WISE):

În Marea Britanie, economia socială mai joacă și un rol direct în integrarea pe piața forței de muncă, prin întreprinderile sociale care se ocupă în mod specific de pregătirea și angajarea persoanelor cu dezavantaje și dizabilități. Există șase tipuri diferite de întreprinderi sociale de integrare pe piața forței de muncă sau întreprinderi sociale pentru integrare: cooperative ale muncitorilor (inclusiv cooperative sociale), afaceri comunitare, firme sociale, organizații care intermediază pentru piața muncii, întreprinderi sociale cvasi de stat și organizații voluntare cu inițiative pentru ocuparea forței de muncă.

Afaceri comunitare:

O organizație comercială care este înființată, deținută și controlată de comunitatea locală și are ca scop crearea de locuri de muncă ce se auto-întrețin pentru localnici. De asemenea, joacă rolul de declanșator al dezvoltării locale. Termenii de afacere comunitară sau întreprindere comunitară sunt adesea folosiți de întreprinderile sociale care se axează pe piețele și serviciile locale.

Firmă socială:

Aceasta este o afacere creată pentru angajarea de persoane cu dizabilități sau cu un alt dezavantaj, care au fost excluse de pe piața forței de muncă. Este o afacere care folosește producția proprie de bunuri și servicii orientate spre piață, pentru a împlini misiunea sa socială. Aceste firme tatonează noi sectoare, cum sunt ICT și turismul, în comparație cu sectoarele tradiționale pentru cei cu dizabilități (asamblare, mobilă etc.). Unul dintre obiectivele esențiale este acela de a permite persoanelor cu dizabilități să devină independente din punct de vedere economic. Plata unor salarii la nivelul pieței este un aspect important al firmelor sociale.

Cooperative ale muncitorilor:

Diversitatea de întreprinderi sociale este reflectată în istoriile lor diferite. Este nevoie de mai multe dovezi asupra modului în care diferitele modele lucrează în diferite circumstanțe, dar modurile în care întreprinderile sociale pornesc pot include următoarele: întreprinderi sociale noi, conduse de indivizi sau comunități; transformarea unei organizații de voluntari sau comunitare deja existente; ramificații ale organizațiilor de voluntari sau comunitare; companii ale sectorului particular cumpărate de salariați sau de comunitate, care adoptă apoi scopuri sociale; ramificații ale organismelor sectorului public.

- Cooperative sociale cu răspundere limitată:

În Grecia, cooperativele sociale cu răspundere limitată (Koi.S.P.E.) reprezintă o nouă cale pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități psihosociale, având atât scopuri terapeutice, cât și scopuri antreprenoriale. În 1999, guvernul grec a stabilit, ca parte a unui program general de reformă a sănătății mintale, un cadru legal (Legea nr. 2716 /99, art. 12) care sprijină înființarea de cooperative sociale cu răspundere limitată pentru un grup-țintă de persoane cu boli mintale. Koi.S.P.E. se află sub supravegherea Ministerului Sănătății și a Departamentului de Sănătate Mintală.

Membri pot fi: persoane cu probleme psihosociale, în proporție de 35%; salariați, în proporție de 45%; alte persoane juridice conduse de legea privată, publică sau alte persoane fizice, în proporție de 20%.

Trebuie stabilit un echilibru între strategia de afaceri și țintele sociale pentru a asigura dezvoltarea viitoare și succesul acestei noi afaceri.

Reprezentare instituțională: Mai jos sunt trei rețele importante care reprezintă întreprinderile sociale: ENSIE - European Network for Social Integration Enterprises¹², înființată în 2001, cu membri din 9 țări UE; CEFEC - Confederation of European Social Firms, Employment Initiatives and Social Cooperatives¹³ înființată în 1986, cu membri din 14 țări UE și ESFN - European Social Franchising Network¹⁴, înființată în 2008, cu membri din 6 țări UE.

6. Entități hibride ale economiei sociale¹⁵

Una dintre tendințele principale care s-au manifestat în ultimii circa 20 de ani în sectorul economiei sociale din Marea Britanie și la nivel global este apariția unui număr mare de entități hibride ale economiei sociale (denumite uneori organizații cu valoare combinată), un hibrid între piață și nonpiață, cu o mare diversitate de resurse și de agenți în cadrul organizației. Hibrizii operează în, și primesc resurse de la, economiile de piață, nonpiață și nemonetare. Ca atare, ei nu se încadrează în stereotipul pieței din economiile obișnuite, iar resursele lor, de asemenea, au origini multiple: piață (vânzarea de bunuri și servicii), nonpiață (subvenții guvernamentale și donații) și nemonetare (voluntari, membri).

Pe scurt, entitățile hibride (care pot fi întreprinderi sociale sau care aparțin de oricare dintre celelalte patru familii ale economiei sociale) care operează în sfera economiei sociale încearcă să genereze atât profit, cât și valoare socială; ele sunt ceva în genul organizațiilor cu profit /fără profit, estompând și mai mult

¹² www.ensie.org

¹³ www.cefec.de

¹⁴ www.vagenut.coop/esfn/index.html

¹⁵ http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/social-economy/index_en.htm. 2 CIRIEC

granița odată clară dintre sectorul economiei sociale și sectoarele particular și public al economiei ca un întreg.

1.4. Dezvoltarea economiei sociale în cadrul Uniunii Europene

Principalele reglementări legislative, regulamente, comunicate și directive legate de economia socială sunt:

- **1978**

Comitetul Economic și Social European (EESC – European Economic and Social Committee) a recunoscut rolul economiei sociale, prin publicarea unui studiu asupra importanței sociale a activităților promovate de cooperative, societăți mutuale și asociații în Europa.

- **1986**

EESC a promovat prima conferință asupra „Economiei cooperativelor, societăților mutuale și asociațiilor” organizată în colaborare cu Comitetul Consultativ al Asociațiilor Cooperatiste (Consultative Committee of Cooperative Associations - CCACC) și a emis în următorii ani mai multe opinii referitoare la economia socială și componentele sale.

- **1989**

CE a publicat primul său comunicat referitor la „afacerile în sectorul economiei sociale”, care recunoștea specificitatea întreprinderilor economiei sociale și rolul acestora pe piața internă. În același an, în cadrul Directoratului general pentru întreprinderi mici și mijlocii a fost creat un birou pentru economia socială. Conferințe pe tema economiei sociale au fost organizate periodic sub egida CE, furnizând prilejuri importante pentru întâlniri și creșterea conștientizării despre acest sector.

- **1992**

Comisia a supus Consiliul Europei trei propuneri legislative: primul obiectiv al CE a fost acela de a ajuta economia socială să satisfacă provocările pieței interne,

crearea de slujbe și pentru cerințele următoarei extinderi a Uniunii. Aceste obiective au fost traduse în Programul multianual (1994-96), dar, cu toate că majoritatea statelor membre au s-au pronunțat favorabil, programul nu a fost adoptat de Consiliu, fiind retras de Comisie în 1997.

- **1995**

Cele patru “familii” ale economiei sociale (cooperativele, societățile mutuale, asociațiile și fundațiile) au creat un comitet consultativ temporar, care a fost recunoscut de Comisie în 1998 și anulat în anul următor.

- **1997**

Summit-ul de la Luxemburg a aprobat noile linii directoare pentru ocuparea forței de muncă, recunoscând importanța economiei sociale pentru dezvoltarea locală (economia socială, și mai ales întreprinderile sociale reprezintă un actor major pentru politicile de ocupare și incluziune socială. În acest domeniu, este implicat în mod direct Directoratul General pentru Ocupare și Afaceri Sociale).

A fost adoptat Comunicatul Comisiei referitor la promovarea rolului organizațiilor voluntare și fundațiilor în Europa (COM 241 final - 06.06.1997). Scopul acestuia a fost de a iniția un dialog între Comisie și actorii-cheie din sector, inclusiv organizațiile umbrelă, practicienii, sfera academică și autoritățile naționale și locale.

- **2000**

Recunoscând nevoia de a îmbunătăți relațiile cu sectorul organizațiilor voluntare, Comisia a adoptat lucrarea „Comisia și organizațiile non-guvernamentale: edificarea unui parteneriat mai puternic” (The Commission and Non-Governmental Organisations: Building a Stronger Partnership). După reforma Comisiei, Directoratul general pentru întreprinderi mici și mijlocii a devenit parte din Directoratul general pentru întreprinderi și economie. Obiectivul său era de a asigura cooperativelor un set potrivit de instrumente juridice care să ușureze activitățile transfrontaliere și transnaționale. Statutul Societății Europene a Cooperativelor este asemănător Statutului Companiilor Europene (SE) adoptat în 2001, dar a fost adaptat pentru caracteristicile specifice ale societăților cooperative.

A fost creat Comitetul Permanent European al Cooperativelor, Societăților Mutuale Asociațiilor și Fundațiilor (European Standing Conference of Cooperatives, Mutual Societies, Associations and Foundations care în 2008 și-a schimbat denumirea în Social Economy Europe).

- **2004**

Publicarea a numeroase politici ale comunității și măsuri specifice de sprijin pentru dezvoltarea întreprinderilor sociale. Agenda Europeană a Antreprenorilor

- **2005**

Documentul privind liniile directoare integrate de la Lisabona pentru creștere economică și locuri de muncă (Integrated Lisbon Guidelines for Growth and Jobs 2005 - 2008), promovează extinderea serviciilor sociale și a economiei sociale în contextul Strategiei de la Lisabona, cu un obiectiv de creștere a cotei de participare a forței de muncă în Europa la 70%, parțial prin implicarea persoanelor dezavantajate pe piața muncii. De asemenea, în contextul metodei deschise de coordonare pentru protecție socială și incluziune socială, este recunoscut rolul economiei sociale la incluziunea în societate și pe piața muncii a persoanelor celor mai dezavantajate.

- **2006**

Directiva Consiliului 2006 /112 /EC din 28 noiembrie 2006, privind taxa pe valoarea adăugată, care permite statelor membre să autorizeze întreprinderile sociale să nu perceapă TVA pentru bunurile și serviciile efectuate pentru interesul general.

- **2007**

Manualul pentru întocmirea conturilor satelit ale companiilor din economia socială: cooperative și societăți mutuale.

Comunicatul în domeniul serviciilor de interes general care includ serviciile sociale, pentru evaluarea celui mai bun mod de promovare a unui cadru UE transparent și de încredere în care pot fi oferite servicii sociale.

- **2008**

Decizia Consiliului European asupra politicilor de ocupare în statele membre (30/06/2008).

Comunicatul interpretativ al Comisiei referitor la aplicarea legii comunitare asupra procurării și concesiunilor publice pentru partenerii publici /privați instituționalizați (Institutionalised Public-Private Partnerships - IPPP). Parteneriatul este înțeles de CE ca o cooperare între părți publice și particulare care implică înființarea unei entități cu capital mixt care face contracte sau concesiuni publice. În ultimii ani, un mare număr de întreprinderi sociale s-au dezvoltat ca parteneriate public-private. Această formă de cooperare este caracterizată de rolul partenerului privat, care este implicat în diferitele faze ale proiectului, care trebuie să preia riscurile ce în mod tradițional reveneau sectorului public și care adesea contribuie la finanțarea proiectului.

- **2009**

Rezoluția Parlamentului European din 19 februarie 2009 privind economia socială (2008 /2250 - INI). Directoratul general pentru piața internă și servicii a lansat o consultare publică asupra dificultăților pe care fundațiile le întâmpină atunci când lucrează transfrontalier, asupra conținutului unui posibil statut al fundațiilor europene și asupra modului în care statutul poate afecta atitudinea donatorilor și fondatorilor. Consultarea este legată de un studiu de fezabilitate pe care Comisia l-a făcut public în același timp.

Parlamentul European a recunoscut importanța economiei sociale la nivel european prin crearea Intergrupului pentru Economia Socială în 1990. Intergrupul pentru economie socială este o platformă pentru schimburile dintre membrii Parlamentului European (MPE) și membrii societății civile. Reprezentanții ai cooperativelor, societăților mutuale, asociațiilor și fundațiilor împreună cu reprezentanți ai societății civile și ai angajaților iau parte la întâlniri. În ultima sesiune a Parlamentului, în intergrup au existat 43 MPE.

Intergrupul pentru economie socială joacă un rol semnificativ în procesul democratic al UE, așa cum s-a întâmplat în anul 2005, când membrii intergrupului au cerut elaborarea unui raport propriu asupra economiei sociale în cadrul Parlamentului European. Cererea a fost acceptată în 2008. Raportul produs a fost adoptat cu aproape 80% din voturi pentru, în cadrul ședinței

plenare din 19 februarie 2009. Unele dintre principalele recomandări ale intergrupului pentru viitoarele președinții europene sunt: să aprobe statutele europene ale asociațiilor, societăților mutuale și fundațiilor; să introducă serviciile sociale de interes general în dezbaterile europene și să recunoască specificitatea interesului general al acestor servicii în noul tratat; să recunoască contribuția economiei sociale la modelul social european.

Directoratul general întreprinderi și industrie are principala responsabilitate legislativă pentru sectorul economiei sociale, iar unitatea pentru întreprinderile mici și mijlocii are responsabilitate operațională. Directoratul general consideră entitățile economiei sociale ca întreprinderi – în majoritatea lor de dimensiuni micro, mici și medii - IMM) – și de aceea ele fac parte din politica Comisiei care urmărește promovarea întreprinderilor, mai ales a IMM-urilor, independent de forma lor de afacere. Politica UE în acest domeniu urmărește crearea unui mediu de reglementare favorabil pentru întreprinderile economiei sociale, astfel încât acestea să se poată dezvolta și prospera alături de celelalte întreprinderi.

Directoratul general pentru ocupare, afaceri sociale și șanse egale joacă un rol-cheie în promovarea unei interacțiuni pozitive între politicile economice, sociale și de ocupare, întrucât economia socială și mai ales întreprinderile sociale sunt un actor principal al politicilor ocupaționale și de incluziune.

Prin Liniile directoare integrate pentru creștere economică și locuri de muncă de la Lisabona (2005-2008) se încurajează extinderea serviciilor sociale și a economiei sociale în contextul Strategiei de la Lisabona, care urmărește creșterea ratei de participare a forței de muncă în UE până la 70%, parțial prin implicarea persoanelor care se confruntă cu dezavantaje pe piața forței de muncă. În acest context, un număr mare de proiecte au fost finanțate prin inițiativa EQUAL a Fondului Social European (FSE), pentru dezvoltarea rolului întreprinderilor sociale în lupta împotriva excluderii, pentru promovarea ocupării, creării de locuri de muncă și pentru integrare socială. Întrucât programul EQUAL s-a încheiat acum, Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR) și FSE au intervenit în multe țări pentru a sprijini organizațiile din economia socială (al treilea sector).

EQUAL a fost proiectat pentru promovarea de noi mijloace de combatere a tuturor formelor de discriminare și inegalitate referitoare la piața muncii, prin cooperare transnațională. Tema 2D, în cadrul pilonului antreprenoriatului, a urmărit să întărească economia socială (al treilea sector), mai ales serviciile de interes pentru comunitate, cu accent pe îmbunătățirea calității locurilor de muncă. EQUAL a fost diferit de programele principale ale FSE prin funcția sa de laborator (principiul inovării) și prin accentul pe cooperarea activă între statele membre. Pe parcursul a 6 ani, un buget total de 600 milioane euro (bugetul mediu pe parteneriate de dezvoltare – DP – a fost de 1,3 milioane euro) a finanțat 424 de parteneriate de dezvoltare (Development Partnerships - DP) pe teme de economie socială. Mai multe proiecte de economie socială au fost finanțate și sub alte teme (șanse egale, crearea de locuri de muncă etc.).

Pentru a putea beneficia de experiențe concrete privind politicile și practicile aplicate în diferite proiectele EQUAL, Comisia a organizat câteva grupuri tematice europene (European Thematic Groups - ETG). Grupul tematic pentru economie socială, parte a grupului de antreprenoriat, a organizat mai multe evenimente.

Reforma fondurilor structurale a desființat majoritatea inițiativelor comunitare. PROGRESS (2007-2013) - programul Comunității pentru ocupare și solidaritate socială², sprijină financiar implementarea obiectivelor și scopurilor Uniunii Europene în domeniile ocupării și afacerilor sociale, mai ales pe cele ale Strategiei de la Lisabona. Economia socială este un aspect transversal în multe dintre aceste teme. Cu toate acestea, PROGRESS nu este sub nicio formă un înlocuitor pentru EQUAL și este clar că nu va finanța acțiuni sau proiecte pilot, ci numai cercetare, creșterea conștientizării și activități creatoare de standarde la nivelul UE.

Principiile EQUAL au devenit parte integrantă din noile programe ale FSE (2007-2013). Este de datoria statelor membre să identifice cele mai potrivite forme de implementare. În ceea ce privește economia socială, se pare că finanțarea acesteia va diferi în funcție de rolurile și recunoașterea câștigate în fiecare țară. De aceea, așa cum deja s-a întâmplat cu FSE, unele țări vor asigura

resurse pentru „economia socială” ca întreg, în timp ce altele vor aborda anumite grupuri sociale (persoane cu dizabilități, șomeri etc.) și activități (pregătire, crearea de locuri de muncă etc.) specifice, sau vor folosi termeni similari, dar numai parțial echivalenți (al treilea sector, non-profit etc.).

În teorie, economia socială poate accesa toate programele generale de finanțare din bugetele principale ale Comisiei. În practică, cele mai folosite programe sunt cele administrate de Directoratul general pentru ocupare (șanse egale, incluziunea socială, dialogul social etc.) și cele din domeniul educației și pregătirii (Leonardo da Vinci, Grundvig etc.), în timp ce programele pentru IMM-uri (întreprinderi mici și mijlocii) și cercetare-dezvoltare sunt foarte greu de accesat.

În sfârșit, în contextul metodei deschise de coordonare pentru protecția socială și incluziune socială, rolul economiei sociale este recunoscut pentru contribuția sa la includerea în societate și pe piața muncii a persoanelor celor mai dezavantajate.

Capitolul II

Rolul economiei sociale în valorificarea potențialului de muncă al grupurilor vulnerabile

Pentru utilizarea adecvată și comprehensibilă a termenului de incluziune socială sunt utilizate câteva concepte: sistemul național de asistență socială, asistența socială, nevoia socială, serviciile sociale, beneficiile sociale, mesaje media cu caracter incluziv, mesaje media cu caracter exclusiv.

Sistemul național de asistență socială reprezintă ansamblul de instituții și măsuri prin care statul, prin autoritățile administrației publice centrale și locale, colectivitatea locală și societatea civilă intervin pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea efectelor temporare ori permanente ale unor situații care pot genera marginalizarea sau excluziunea socială a persoanei, familiei, grupurilor ori comunităților.

Asistența socială, componentă a sistemului național de protecție socială, cuprinde serviciile sociale și prestațiile sociale acordate în vederea dezvoltării capacităților individuale sau colective pentru asigurarea nevoilor sociale, creșterea calității vieții și promovarea principiilor de coeziune și incluziune socială.

Nevoia socială reprezintă ansamblul de cerințe indispensabile fiecărei persoane pentru asigurarea condițiilor de viață, în vederea integrării sociale.

Serviciile sociale reprezintă ansamblul complex de măsuri și acțiuni realizate pentru a răspunde nevoilor sociale ale persoanelor, familiilor, grupurilor sau comunităților, în vederea prevenirii și depășirii unor situații de dificultate, vulnerabilitate ori dependență, pentru creșterea calității vieții și promovarea coeziunii sociale. Serviciile sociale se pot organiza în forme diverse, stabilite prin nomenclatorul serviciilor sociale.

Beneficiile sociale reprezintă transferuri financiare și cuprind: alocații familiale, ajutoare sociale, indemnizații și facilități.

Mesajele media cu caracter exclusiv se referă la expunerea de către media a situațiilor de discriminare, excluziune, abuz sau limitare a drepturilor și a accesului unor persoane sau al unui grup de persoane la resursele sociale.

Mesaje media cu caracter incluziv sunt cele care conțin referiri la acțiuni, practici sau proiecte prin care se intenționează reducerea gradului de marginalizare socială al unei persoane sau al unui grup de persoane. Astfel, materialele media care conțin mesaje cu caracter incluziv se pot referi, de exemplu, la măsuri și proiecte ale instituțiilor statului care fac parte din sistemul național de asistență socială sau ale ONG-urilor care au ca obiect de activitate combaterea excluziunii sociale, la acțiuni de ajutorare a persoanelor care au fost marginalizate, al căror acces la resurse sociale a fost limitat, care au suferit abuzuri din partea societății etc.

Grupurile cu risc de excluziune socială sunt acele grupuri de persoane care fac obiectul unor practici de tip exclusiv sau despre care doar se exprimă opinii de tip exclusiv. De cele mai multe ori, grupurile cu risc de excluziune socială sunt alcătuite din minorități (etnice, sexuale, culturale, rasiale, religioase etc.), dar și după criteriul vârstei (copii, vârstnici etc.) sau al statutului social (șomeri, săraci, persoane fără adăpost, alcoolici, consumatori de droguri, victime ale violenței în familie - care cuprinde atât violența dintre parteneri, fie ei soți sau concubini, cât și violența asupra copiilor, persoanelor vârstnice sau altor rude din familie - persoane aflate în sistemul penitenciar etc.). Alte grupuri care pot deveni ușor subiectul unor practici de excluziune socială sunt cele formate din persoane care au dizabilități fizice, intelectuale (persoanele cu handicap fizic sau psihic, persoane cu autism etc.) sau bolnavi (psihic, cronic, HIV/SIDA etc.).

În România, conceptul de economie socială nu este încă introdus în legislație, iar dintre formele organizaționale proprii acestui concept, regăsim doar asociațiile, fundațiile și, într-o oarecare măsură, cooperativele.

De asemenea nu există, încă, reglementări legislative pentru implementarea conceptului de economie socială. Singura structură de economie socială recunoscută în legislația românească este unitatea protejată autorizată (Legea nr. 448/2006 cu modificările și completările ulterioare, OUG nr. 86/2008;

Legea nr. 207/02.06.2009; Ordinul nr. 60/2007). Astfel, singura categorie de persoane dezavantajate social care este beneficiară a legislației în vigoare cu referire la conceptul și formele economiei sociale o reprezintă persoanele cu handicap.

Economia socială începe să ocupe un loc important în dezvoltarea politicilor de incluziune socială din România. Obiectivul este acela de a crea locuri de muncă în beneficiul persoanelor defavorizate, în scopul de a găsi răspunsuri la nevoile sociale identificate care nu-și pot găsi soluționarea.

Reglementările din România conțin numeroase referiri la grupurile vulnerabile în general sau în raport cu piața muncii. În prima categorie amintim: grupuri vulnerabile, grupuri dezavantajate, grupuri de risc, categorii prioritare în prevenirea /absorbția sărăciei și excluziunii sociale, persoane și familii aflate în dificultate sau risc, grupuri sociale în situații de dificultate sau risc generatoare de marginalizare sau excluziune socială, familii cu copii, cu vulnerabilitate ridicată, grupuri vulnerabile sau grupuri sociale care sunt supuse riscului de marginalizare socială. În raport cu piața muncii, referirile din documentele oficiale sunt: grupuri defavorizate din punct de vedere al oportunităților ocupaționale, persoane dezavantajate pe piața forței de muncă, persoane vulnerabile, aflate în risc de excluziune socială, grupuri vulnerabile; categorii speciale de șomeri din punct de vedere al scutiilor acordate pentru angajatori și femei în risc de marginalizare socială din punct de vedere al inserției pe piața muncii.

Perspectivile economiei sociale asupra grupurilor dezavantajate pot fi analizate într-un dublu sens: pe de o parte din perspectiva angajatorilor din domeniul economiei sociale și din cea a grupurilor defavorizate în raport cu domeniul economiei sociale.

Grupurile vulnerabile pot fi: populația de etnie romă, femeile, persoanele cu dizabilități, beneficiarii de venit minim garantat, familiile monoparentale, tinerii care părăsesc sistemul instituționalizat de protecție a copilului, deținuții, dar și persoanele vârstnice.

Rezultatele unei anchete naționale pe bază de chestionar realizată în anul 2011 au condus la identificarea unor obstacole în accesarea pieței muncii la

nivelul comportamentului preponderent informal de căutare a unui loc de muncă și participarea redusă la cursuri de calificare. Categoriile cele mai vulnerabile ocupațional includ „situația celor aflați în șomaj de lungă durată, a persoanelor neocupate cu vârsta de peste 50 de ani și a casnicilor”¹⁶. Dintre cauzele care conduc la nevoia de economie socială populația chestionată a identificat, odată cu nevoia personală, și pe cea comunitară deficitară, având în vedere ca formele de manifestare ale economiei sociale nu sunt suficient cunoscute în rândul potențialilor beneficiari.

Angajarea grupurilor vulnerabile în domeniul economiei sociale poate reprezenta o alternativă la sistemul de asistență socială și un instrument eficient în lupta de reducere a excluziunii sociale. Transferul din plan internațional a experiențelor antreprenoriale reușite se poate baza în țara noastră pe proiecte pilot de economie socială sau alte structuri de sprijin. Direcțiile prioritare ar fi: dezvoltarea locală /regională, microfinanțarea și îmbunătățirea abilităților și sprijinului pentru întreprinderile sociale.

Deși economia socială cunoaște din ce în ce mai mulți susținători atât din partea antreprenorilor și a lucrătorilor cât și din partea autorităților publice, „sectorul economiei sociale din România este subdimensionat ca efectiv de salariați în raport cu ponderea sa în alte state europene” (Stănescu, 2011, p. 132)

Implementarea proiectelor cofinanțate prin Fondul Social European, lansarea proiectelor de lege pentru antreprenoriatul social și pentru economia socială au adus acest subiect în dezbaterea publică. Publicarea și diseminarea informațiilor privind exemple de bună practică privind economia socială contribuie la o mai bună cunoaștere la nivel național și creează premisele ca aceste întreprinderi sociale să fie replicate și în alte zone ale țării.

Au fost organizate evenimente de prezentare a inițiativelor antreprenoriale dintre care menționăm organizarea de către Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice a două ediții ale Târgului economiei sociale: în Timișoara (aprilie 2011) și în București (octombrie 2011). Evenimentele au fost

¹⁶ Preoteasa 2011, p. 153

organizate în cadrul proiectului „Economia socială - model inovator pentru promovarea incluziunii sociale active a persoanelor în dificultate”, al cărui beneficiar este ministerul, proiecte cofinanțate din Fondul Social European care au început să fie organizate anual: Târgul Unităților Protejate Autorizate organizat începând din 2011 de Fundația Alături de Voi din Iași și ONGFest organizat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile. Competiția Întreprinderilor Sociale lansate de NESsT este deja la a patra ediție. Mai recent, inițiativele de responsabilitate socială corporativă se îndreaptă tot spre susținerea întreprinderilor sociale din comunități dezavantajate (competiția Țara lui Andrei organizată de Petrom).

În rândul condițiilor cheie întrunite pentru ca economia socială să devină o opțiune viabilă pentru grupurile vulnerabile menționăm analiza și cercetarea domeniului, susținerea financiară și cunoașterea de către publicul larg. Măsura în care acest deziderat va fi pus în practică depinde de mecanismele cadrelor financiar, legal, instituțional și social de promovare a inițiativelor antreprenoriale.

Capitolul III

Proiectul de lege privind economia socială

Proiectul de Lege privind Economia Socială a fost trimis de către Guvernul României pentru dezbatere și aprobare la Senat în data de 20.12.2013. Anterior, Guvernul României a aprobat în ședința de guvern din data de 11.12.2013 Proiectul de Lege privind economia socială. În data de 16 decembrie acest proiect a primit și avizul Consiliului Legislativ.

Prezentăm în continuare extras din proiectul de lege privind economia socială:

„Sunt întreprinderi de economie socială societățile cooperative de gradul 1, cooperativele de credit, asociațiile și fundațiile care desfășoară activități economice, casele de ajutor reciproc ale salariaților și ale pensionarilor, precum

și orice alte categorii de persoane juridice care respectă, conform actelor de înființare și organizare, definiția și principiile prevăzute în prezenta lege.

.....
Art. 9 – Prezenta lege nu modifică legile speciale privind înființarea și organizarea întreprinderilor de economie socială deja existente, menționate la alin. 1.

- b) **activitate cu caracter social** – activitate care urmărește atingerea interesului general, intereselor unei colectivități și /sau intereselor personale nepatrimoniale;
- c) **antreprenorul în economie socială** – persoana care deține cunoștințe în domeniul administrării activităților specifice economiei sociale, recunoscute conform normelor legale aplicabile domeniului formării profesionale;
- d) **contractul de inserție** – contractul semnat între angajator și persoana aparținând unuia sau mai multor grupuri vulnerabile, așa cum sunt acestea definite în actele normative aplicabile, încheiat în forma prevăzută în Anexa 1 la prezenta lege;
- e) **cooperativa socială** – societatea cooperativă de gradul 1 înființată în baza Legii nr. 1 din 2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției, ale cărei activități includ furnizarea de servicii sociale în vederea integrării pe piața muncii a persoanelor din grupuri vulnerabile și fără loc de muncă;
- f) **întreprinderea de economie socială** – persoana juridică de drept privat care respectă, conform actelor de înființare și organizare, definiția și principiile prevăzute de art. 2 alin. 1.
- g) **întreprinderea de inserție** – persoana juridică de drept privat, organizată într-una din formele menționate la art. 8, ale cărei activități cu caracter social și economic includ activități care vizează formarea profesională a angajaților aparținând grupurilor vulnerabile, în vederea pregătirii acestora pentru piața liberă a muncii;

- h) **marca socială** – formă de certificare a întreprinderilor de economie socială care urmăresc în mod prioritar interesul general sau interese ale unor grupuri vulnerabile, în scopul recunoașterii, promovării și sprijinirii contribuției directe a acestora la realizarea interesului general sau la îmbunătățirea situației grupurilor vulnerabile vizate;
- i) **societatea de microfinanțare** – persoana juridică, alta decât instituția de credit, constituită cu scopul de a acorda microcredite destinate dezvoltării unor proiecte, activități sau afaceri, susținerii proiectelor de dezvoltare comunitară sau economică, a inițiativelor comunităților locale și a programelor sociale, în scopul îmbunătățirii standardului de viață al comunităților locale.

.....

Economia socială cuprinde ansamblul de persoane juridice de drept privat, care desfășoară activități cu caracter social și economic și care respectă cumulativ următoarele principii:

- a) prioritate acordată individului și obiectivelor sociale față de obținerea de profit;
- b) urmărirea interesului general, intereselor unei colectivități și /sau unor interese personale nepatrimoniale;
- c) asociere liberă și deschisă, cu excepția cazului fundațiilor care desfășoară activități economice;
- d) drept egal de vot al membrilor, independent de aportul de capital sau de valoarea cotizațiilor, cu excepția cazului fundațiilor care desfășoară activități economice;
- e) autonomie decizională, prin capacitatea deplină de alegere și revocare a organelor de conducere, de punere în executare și de control al propriilor activități;
- f) organizare de sine-stătătoare, prin statutul de persoană juridică;

g) independența față de domeniul public, prin calitatea de persoane juridice de drept privat;

în cazul distribuirii profitului către membri, realizarea acesteia proporțional cu activitatea lor în cadrul organizației, și nu cu aportul de capital sau valoarea cotizațiilor, cu excepția cazului societăților cooperative de gradul 1 și a cooperativelor de credit.”

Acest proiect de lege are ca obiect reglementarea domeniului economiei sociale, definirea conceptului și identificarea persoanelor juridice care fac parte din acest domeniu, precum și introducerea unor măsuri de sprijinire și promovare a economiei sociale.

Capitolul IV

Concluzii

Economia socială este importantă și trebuie susținută pentru a se dezvolta deoarece:

- contribuie la formarea unei viziuni de ansamblu asupra interesului general și a dezvoltării durabile;
- promovează și contribuie la dezvoltarea cetățeniei active, a autodeterminării și a coeziunii sociale;
- contribuie la creșterea calitativă și cantitativă a ocupării prin:
 - o crearea de locuri de muncă pe termen lung;
 - fie în cadrul întreprinderilor de economie socială;
 - fie prin sprijinirea de către acestea a unor activități care pot genera sau care asigură locuri de muncă – autoocupare, dezvoltare de noi locuri de muncă pentru alții;
 - o dezvoltarea unor structuri de inserție care să asiste persoanele aparținând grupurilor vulnerabile pe termen scurt sau mediu pentru integrare treptată pe piața muncii, în economia reală, prin:
 - dezvoltarea unor programe eficiente de ocupare dedicate persoanelor vulnerabile;
 - creșterea și susținerea creării de locuri de muncă adaptate nevoilor specifice ale acestora;
 - promovarea cu prioritate a unor activități care pot genera sau asigura locuri de muncă pentru aceste persoane, activități care vizează în mod prioritar ocuparea cât mai multor persoane aparținând acestor grupuri, și nu productivitatea pe termen scurt;
- încurajează creșterea numărului persoanelor care sunt nu numai consumatori, ci și producători de bunuri sau furnizori de servicii, contribuind astfel la creșterea produsului intern brut;

- contribuie la susținerea și dezvoltarea spiritului antreprenorial;
- încurajează și contribuie la dezvoltarea unor programe locale sau comunitare complexe, putând oferi răspunsuri adaptate nevoilor locale specifice, inclusiv prin:
 - o identificarea corectă a acestor nevoi, mai ales cu privire la grupurile vulnerabile;
 - o dezvoltarea unor mecanisme eficiente de producție la nivel local,
 - o dezvoltarea de mecanisme eficiente de desfacere a produselor locale (creșterea accesului la piețe), contribuind în acest mod și la creșterea varietății de opțiuni ale consumatorilor;
 - o dezvoltarea de forme de microcreditare, de ajutor reciproc etc.;
- contribuie la dezvoltarea și funcționarea eficientă a unor tipuri de servicii sociale în vederea reducerii vulnerabilității;
- contribuie la reducerea discriminării și a percepțiilor negative privind anumite grupuri sociale, inclusiv prin evidențierea faptului că acestea nu reprezintă probleme, ci resurse pentru societate;
- sprijină și promovează diversitatea domeniilor și formelor de calificare, formare inițială și formare continuă, cu impact inclusiv asupra dezvoltării varietății de ocupații din România, în concordanță cu tendințele europene de dezvoltare în domeniu;
- contribuie la diversificarea surselor de autosusținere pentru structuri din domeniul social, cum sunt, de exemplu, organizațiile non-profit sau societățile cooperatiste, și pentru beneficiarii acestora;
- contribuie la creșterea capacității de autofinanțare a unor categorii variate de persoane fizice sau juridice, prin diversificarea opțiunilor financiare flexibile dedicate acestora;
- contribuie la creșterea economică sustenabilă.

Întreprinderile economiei sociale totalizează 2 milioane de unități (adică 10% din totalul afacerilor în Europa) și folosesc peste 11 milioane de angajați plătiți (echivalentul a 6% din populația muncitoare a UE). Dintre aceștia, 70% lucrează în asociații non-profit, 26% în cooperative și 3% în societăți mutuale.

Entitățile economiei sociale sunt întreprinderi, în majoritatea lor întreprinderi de dimensiune micro, mică și mijlocie (IMM). În contrast, economia socială este invizibilă în contabilitatea națională, un obstacol care este o altă provocare majoră. Regulile contabile naționale actuale nu recunosc economia socială ca un sector instituțional diferit, ceea ce face dificilă realizarea de statistici economice în mod regulat, care să fie precise și de încredere, referitoare la agenții care alcătuiesc economia socială. La nivel internațional, criteriile eterogene folosite pentru elaborarea de statistici împiedică efectuarea de analize comparative și scad autoritatea abordărilor care atrag atenția asupra contribuției evidente a economiei sociale la atingerea principalelor obiective ale politicii economice. Lucrarea Comisiei Europene: Manual pentru întocmirea conturilor satelit în economia socială¹⁷ este un pas important înspre recunoașterea instituțională a unei părți a economiei sociale în cadrul sistemelor de contabilitate naționale.

Conceptul de economie socială este înțeles în mod diferit de țările UE. De exemplu, țările în care conceptul de economie socială se bucură de un nivel mediu de acceptare sunt: Cipru, Danemarca, Finlanda, Grecia, Luxemburg, Letonia, Malta, Polonia și Marea Britanie. În aceste țări, conceptul de economie socială coexistă alături de alte concepte, cum ar fi sectorul non-profit, sectorul voluntar și întreprinderile sociale sau firmele sociale. În Marea Britanie, nivelul scăzut de conștientizare asupra economiei sociale este în contrast cu politica guvernului de sprijin pentru întreprinderile sociale.

Țările în care conceptul de economie socială este mai puțin cunoscut, se regăsește în stadiu incipient sau este chiar necunoscut formează un grup alcătuit din Austria, Estonia, Germania, Lituania, Olanda, Republica Cehă, Slovenia și Ungaria, grup care conține în principal țări germanice și pe cele care s-au alăturat Uniunii Europene în cadrul extinderii din 2004. Termenii înrudiți, de sector non-profit, sector voluntar și organizații non-guvernamentale, se bucură de o recunoaștere relativă.

¹⁷ Manual for Drawing up the Satellite Accounts of Companies in the Social Economy

Reprezentarea instituțională: Conferința Europeană Permanentă a Cooperativelor, Societăților mutuale, Asociațiilor și Fundațiilor¹⁸ (CEP-CMAF) a fost înființată în noiembrie 2000, după ce, la Conferința europeană de la Tours asupra economiei sociale, s-a hotărât îmbunătățirea cooperării dintre diferitele familii ale economiei sociale. Pentru a îmbunătăți vizibilitatea sectorului, în anul 2007 și-a schimbat numele în Europa Economia Socială¹⁹. Aceasta este instituția reprezentativă la nivelul Uniunii Europene pentru economia socială și urmărește să promoveze contribuția socială și economică a întreprinderilor și organizațiilor economiei sociale, să promoveze rolul și valorile actorilor economiei sociale în Europa și să întărească recunoașterea politică și juridică a economiei sociale și a cooperativelor, societăților mutuale, asociațiilor și fundațiilor la nivelul UE.

Inițiative noi au fost dezvoltate pentru a face față provocărilor actuale (dezvoltare durabilă, creșterea lipsei de implicare din partea serviciilor publice, integrare socială, solidaritate între generații).

Conceptul de economie socială include diverse denumiri utilizate în țări diferite cum ar fi: economie solidară, al treilea sector, CMAF (Cooperative, societăți Mutuale, Asociații și Fundații²⁰).

Succesul întreprinderilor din economia socială nu poate fi măsurat numai prin performanța economică ci și prin contribuția ei la dezvoltarea solidarității, a coeziunii sociale și a legăturilor teritoriale (regionale).

¹⁸ Permanent European Conference of Co-operatives, Mutual Societies, Associations and Foundations

¹⁹ Social Economy Europe; www.socialeconomy.eu.org

²⁰ Co-operative, Mutual societies, Associations and Foundations

Capitolul V

Propuneri

În scopul de a veni în sprijinul întreprinderilor sociale, astfel încât acest domeniu să se dezvolte la nivelul comunităților locale și să susțină cât mai mulți beneficiari trebuie acționat pentru:

- adoptarea legislației pe baza căreia să funcționeze economia socială;
- promovarea conceptului de economie socială și a întreprinderilor sociale;
- susținerea inițiativelor în domeniul economiei sociale din partea societății civile;
- dezvoltarea și implementarea de politici care asigură șanse de dezvoltare micilor cooperative /inițiative individuale /familiale;
- identificarea și dezvoltarea de surse de finanțare pentru întreprinderi sociale;
- asigurarea de acces la consultanța și informații de specialitate în diferite domenii necesare dezvoltării economiei sociale (management, plan de afaceri, marketing – promovare, aplicații de finanțare, etc.);
- facilitarea distribuției bunurilor și serviciilor realizate de întreprinderi sociale;
- dezvoltarea voluntariatului în sprijinul structurilor economiei sociale;
- stimularea dezvoltării de rețele de structuri ale economiei sociale pentru o mai mare vizibilitate și sprijin reciproc.
- evaluarea problemelor grupurilor vulnerabile și a impactului pe care acestea îl au asupra comunității locale;
- instituirea unor departamente în cadrul administrațiilor publice locale, care să vizeze identificarea de activități din zona economiei sociale;
- realizarea de parteneriate ONG, instituții publice, sector privat, care să susțină inițiative din zona economiei sociale;

- adoptarea unor programe de sprijin pentru angajatorii ce integrează pe piața muncii membri ai grupurilor vulnerabile din comunitate;
- promovarea unor măsuri financiare stimulative cum ar fi: reducerea de taxe și impozite, scutirea plății unor taxe administrative etc, reduceri de taxe și impozite locale și a altor facilități pentru întreprinderile care demonstrează ca sunt de interes public și care folosesc bunurile și profiturile în interesul comunității, concesionare de spații la preț mai mic pentru afacerile sociale din zona;
- realizarea unor activități de promovare și informare prin: întâlniri între autoritățile locale și reprezentanții structurilor de economie socială locale;
- sesiuni de informare pe teme economico-sociale pentru întreprinderile sociale;
- elaborarea de materiale informative privind evoluțiile economico-legislative în domeniu, atât pentru structurile economiei sociale, cât și pentru potențialii investitori etc.

sef birou „Analize și studii”
Alina MATEI

director general,
Marius Augustin POP

BIBLIOGRAFIE :

„Cercetarea economiei sociale din România”, Simona Maria Stănescu, Revista de economie socială, vol III nr.4/2013

„Economia socială și grupurile vulnerabile”, Ana Maria Preoteasa, Daniel Arpinte, Ioan Hosu, Sorin Cace, Ana Victoria Georgescu, decembrie 2010

„Investiția socială dincolo de vulnerabilitate prin empowerment”, Daniela Tatiana Șoitu, Revista de economie socială, vol III nr.4/2013

„Economie socială și antreprenariat – o analiză a sectorului non-profit”, Vlăsceanu, M. (2010), Ed. Polirom, Iași.

„Raport de cercetare privind economia socială în România din perspectivă europeană comparată”, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale (2010)